

Terapie dětí a dospívajících s tzv. poruchami chování

Volitelný kurz vyučovaný v rámci psychoterapeutických studií a magisterského studia psychologie

Garant: PhDr. Roman Hytych (e-mail: romhyt@seznam.cz)

Typ studijního předmětu: povinně volitelný

Rozsah předmětu: 4 kredity ETCS

Forma výuky předmětu: 1 přednáška a 1 seminář (1x za 14 dnů); 4x přítomnost na přípravě, procesu a reflektování skupinové psychoterapie (8 hodin) a 1x víkendová asistence speciálnímu pedagogovi při práci se skupinou o víkendu (12 hodin) v rámci terapeuticko-výchovného programu střediska výchovné péče Help Me

Způsob ukončení: zkouška

Počet studentů: max 8

Základní charakteristika

Kurz je rozdělen na tři části: teoretickou (přednáška), kasuistickou (seminář) a praktickou (přímá účast na terapeuticko-výchovném procesu v rámci střediska výchovné péče). Teoretická část vytyčuje základní témata související s problematikou poruch chování u dětí a dospívajících, která jsou následně v průběhu semináře podrobena kritické diskusi a ilustrována konkrétními kasuistickými zlomky (viz podrobný sylabus). Praktická část kurzu studentům poskytuje možnost zažít atmosféru terapeuticko-výchovného procesu na internátním oddělení střediska výchovné péče, a to ve dvou formách: 1. studenti se účastní přípravy terapeutických strategií, vlastního procesu skupinové psychoterapie a následného reflektování terapeutické práce pracovníky střediska; 2. na jednu sobotu se stanou „pomocným vychovatelem“ a aktivně se účastní programu internátní skupiny. Praktická část kurzu je studenty zaznamenávána jako „kvalitativní výzkumný projekt“ a v rámci závěrečné seminární práce je podkladem pro kritickou diskusi znalostí zprostředkovaných v částech teoretické, kasuistické a vlastním studiem relevantní literatury.

Požadavky na ukončení předmětu

Je požadována aktivní účast na seminářích (80%) a na praktické části výuky (80%). Účast na první přednášce a semináři je povinná z důvodu uzavření kontraktu a naplánování průběhu praktické části výuky, na posledním semináři pak z důvodu prezentování průběžných výsledků seminární práce. Předmět je ukončen zkouškou. Podkladem pro hodnocení je zpracování, prezentování a obhájení seminární práce v rozsahu 14 normostran, která se opírá o kvalitativní výzkumné zpracování praktické části výuky a kritické studium relevantní literatury (studenti pracují ve dvojčlenném týmu). Písemně zpracovaná seminární práce je odevzdána v zadaném rozsahu do tří týdnů po ukončení výuky.

Podrobný sylabus

1. *Úvodní přehled problematiky, cíle kurzu a uzavření kontraktu se studenty. Jaké skutečnosti lze nalézt pod diagnostickou jednotkou poruchy chování?*
2. *Relevantní diagnostické kategorie, intervenující instituce a legislativní rámec. Nosologická versus problémová diagnóza. Nejsme na zvládnání problémů sami – týmová spolupráce (škola, OSPOD, rodina, vrstevnické skupiny, organizace nabízející volnočasové aktivity, Policie ČR, krizová centra, AP, PL...).*
3. *Specifika uzavírání terapeutického kontraktu s dětmi a dospívajícími. Etika. Jaké možnosti konkrétně nabízí práce s jednotlivcem (dítětem, dospívajícím, rodičem), párem (rodiče, mladiství), rodinou a skupinou (vrstevnickou, rodičovskou). Důvěra jako základní stavební kámen. Role terapeuticko-pedagogického kontraktu, zvládnání integrace do skupiny, důvěra ve vztahu k pracovníkům a vrstevníkům. Techniky skupinové práce: Tajemství, Masky.*
4. *Skutečnosti, se kterými se lze setkat při práci s dětmi a dospívajícími: narušené sebeschéma (rozvíjející se poruchy příjmu potravy), pozice ve vrstevnické skupině (šikana, agresivita, neschopnost vymezit své hranice), vztah k autoritě, poruchy pozornosti, škola jako instituce a nezbytné dovednosti jejího zvládnání, návykové látky (experimenty či závislost), vrstevnické skupiny (sdílené představy, skupinové normy a žitá*

praxe jejich uplatňování), životní cíle, jejich diverzifikace, hierarchie a způsoby naplňování, (ne)přítomnost nosných mezilidských vztahů.

5. *Vytváření podmínek pro dlouhodobou terapeutickou práci. Procesy supervize, intervize, sebezkušenostní výcvik, psychohygienu, nosné mezilidské vztahy, smysluplně vytyčené životní a pracovní cíle. Motivace a hodnoty, aneb jak zvládnout dvouměsíční dobrovolný pobyt mimo rodinu. Techniky skupinové práce: Tři přání, Život před a po pobytu, Co mne napadne, když se řekne SVP. Funkce opakovaně aktualizace kontraktu a jeho vyhodnocování. Útěky – jak předejít, jak zvládnout. Formy vnějšího tlaku.*
6. *Práce se skupinou: vytváření nosných vztahů, dovedných vzorců interpersonálního jednání, posilování koherence skupiny a skupinové definování žité etiky (Příběh prince/ princezny Kumáří). Co s odpadlíkem, černou ovci? – možnosti skupinové psychoterapie (technika Mimoszemšťan), individuální podpory (možnosti psychodramatu).*
7. *Prezentace seminárních prací, reflektování kurzu. Studenti mají 10 min k prezentaci své práce, po níž následuje krátká diskuse. Písemně zpracovaná seminární práce je odevzdána v minimálním zadaném rozsahu do tří týdnů po ukončení výuky.*

Podrobné požadavky na seminární práci

Cílem seminární práce je integrativní propojení tří částí kurzu (teoretické, kasuistické a praktické). Studenti na podkladě praktické zkušenosti z terapeuticko-výchovného procesu ve středisku výchovné péče vypracují „kvalitativní výzkum“, který je podkladem pro kritickou diskusi znalostí zprostředkovaných v části teoretické a kasuistické. Dokončená práce je prezentována v hlavních bodech na závěrečném semináři a podrobena diskusi ostatních studentů. Studenti mají 10 min k prezentaci své práce, po níž následuje krátká diskuse. Písemně je práce odevzdána lektoru kurzu do tří týdnů po ukončení výuky, který ji písemně ohodnotí. Kritéria pro hodnocení seminární práce a její prezentace:

- osobní zpracování tématu - převaha vlastních úvah, názorů, vzhledů a interpretací (*pracujte s literaturou, ale nezůstávejte na úrovni popisu nebo citací literatury*)
- propracovanost, strukturovanost, zřetelná myšlenková linie či koncepce
- obsahová hutnost a hloubka (*hloubka je samozřejmě nepřímou úměrnou šíří záběru – také práce se širokým záběrem a menší propracovaností jednotlivých podtémat může být výborná; doporučujeme ale raději podrobně a v souvislostech rozpracovat vybrané dílčí téma*)
- schopnost jasně prezentování hlavních myšlenek práce a vedení kritické diskuse s kolegy
- dodržení rozsahu a tématu
- formálně správná práce s terminologií a literaturou, zřetelné odlišení vlastních myšlenek od přejetých, citování podle standardu APA (<http://psych.fss.muni.cz/phprs/download.php?sekce=1>)
Hlavní pravidlo: všechny citace v textu musejí mít svůj protějšek v seznamu literatury a všechny odkazy v seznamu literatury musejí být citovány /a řádně označeny/ někde v textu. Využívání cizích textů bez uvedení zdroje je považováno za plagiátorství a může mít pro studující vážné disciplinární následky.

Základní literatura:

- Train, A. (2001/2005/2008). Nejčastější poruchy chování: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka. Praha: Portál.
- Paclt, I. a kol. (2007). Hyperkinetická porucha a poruchy chování. Praha: GRADA.
- Blatný, M., a kol. (2005). Problematika rizikového chování vývoje dětí a dospívajících: hlavní témata a implikace pro další výzkum. *Československá psychologie*, 49, 6, 524-539.
- Čermák, I., Klimusová, H., Vízďalová, H. (2005). Deprese v dětství a její vztah k problémům chování. *Československá psychologie*, 49, 3, 223-236.
- Jelínek, M., a kol. (2006). Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady. *Československá psychologie*, 50, 5, 393-404.
- Pilařová, M., Kavale-Pazlarová, M. (1997). Výskyt a prevence poruch chování u mladistvých s LMD. *Československá psychologie*, 41, 2, 178-182.
- Reichelová, E. (1997). Možnosti ovplyvňovania agresívneho a prosociálneho správania detí. *Československá psychologie*, 41, 2, 147-156.
- Širůček, J., Širůčková, M., Macek, P. (2007). Sociální opora rodičů a vrstevníků a její význam pro rozvoj problémového chování v adolescenci. *Československá psychologie*, 51, 5, 476-488.

Doporučená literatura:

- Armstrong, H. a kol. (1994). Group therapy for parents of youths with a conduct disorder. *Canadian Medical Association Journal*. 151 (7), 939-944.
- Auger, M. T., Boucharlat, Ch. (2005). Učitel a problémový žák. Praha: Portál.
- Blatný, M., a kol. (2006). Prevalence antisociálního chování českých adolescentů z městských oblastí. *Československá psychologie*, 50, 4, 297-310.
- Connor, D. F. (2002). Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: research and treatment. New York: Guilford Press.
- Hytych, R. (2005). Mapování a rozvíjení dovedností v blahodárném v rámci satiterapeutického přístupu při práci s mládeží ohroženou agresí a šikanou. Příspěvek přednesen na II. ročníku konference Primární prevence rizikového chování, Praha.
- Hytych, R. (2007). Etika ve vztahu s klientem: od vnějšího tlaku k vnitřní motivaci. *Zpravodaj Pedagogicko-psychologického poradenství*. č. 48, 66–71. Praha: IPPP ČR.
- Hytych, R. (2008). Hrozby a možnosti přechodů. *Psychoterapie: Praxe–inspirace–konfrontace*. 2, 79–85.
- Hytych, R., Mezulianek, L. (2007). Zodpovědné tvoření: psychohygienu pro pedagogy. In Assenza D. (Ed.) *Praktické rady budoucím učitelům, řešení problémů 2. díl*. (pp. 206–254). Olomouc: Centrum inovativního vzdělávání, A & M Publishing.
- Macek, P. (2003). *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál.
- Michálková, Z. (2007). *Sonda do problematiky specifických poruch chování*. Havlíčkův Brod: Tobiáš.
- Nickman, S. L. a kol. (2005). Children in Adoptive Families: Overview and Update. *Child Adolescent Psychiatry*, 44(10):987–995.
- Pokorná, V. (2001). Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování. Praha: Portál.
- Prekopová, J. Schweizerová Ch. (2008). Neklidné dítě. Praha: Portál.
- Reifová, S. F. (2007). Nesoustředěné a neklidné dítě. Praha: Portál.
- Shamsie, J. (1994). Helping youth with conduct disorders: group therapy for parents. *Canadian Medical Association Journal*. 151 (7), 921-923.
- Vymětal, J. (2002). Úzkost a strach u dětí. Praha: Portál.
- Webster-Stratton, C. (1984). Randomized Trial of Two Parent-Training Programs for Families With Conduct-Disordered Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 52 (4), 666-678

Odkazy na internetu

<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/childbehavioraldisorders.html>

<http://childparenting.about.com/od/psychologicaldisorders/>

<http://www.ccbd.net/behavioraldisorders.html>

<http://www.svpelpme.cz>

<http://www.sponde.cz/>